

Forfatter: Brandes, Georg

Titel: Udrag fra Hovedstrømninger. Emigrantlitteraturen (1872)

Citation: Brandes, Georg: "Samlede Skrifter", i Brandes, Georg: *Samlede Skrifter*, 1899-1910, s. 21. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-brandes04-shoot-idm139992360317296/facsimile.pdf> (tilgået 23. april 2024)

Anvendt udgave: Samlede Skrifter

tabt sin elektriserende Klang. Selv Chateaubriand, som politisk og religiøst danner Gruppens yderste Højre og som med en Part af sine Skrifter tilhører den egenlige Reaktion, betegner bestandig «Frihed og Ære» som sit Valgsprog og kan derfor ogsaa ende som politisk oppositionel. Dobbeltstrømningen spores overalt: hos ham, hos Sénancour, hos Constant, hos Fru de Staël, hos Barante, Nodier o. s. v., og det er paa dette fine Vekselforhold mellem Reaktion og Fremskridt, at jeg fra Begyndelsen af vil gøre opmærksom.

Naar man taler om det 18de Aarhundredes Aand er det almindelig Voltaires Navn, der kommer En paa Læben; det er ham, der sammenfatter og i det almindelige Omdømme forestiller den hele Tidsalder: forsaavidt Emigranterne fører et Tilbageslag imod ham, kan de ubetinget siges at betegne Reaktion mod det foregaaende Aarhundrede. Selv de iblandt dem, der i Aandsanlæg er nær beslægtede med ham, virker nødtvungen, det vil sige: tvungne af Tidsaanden, imod ham, som Constant i sin Bog *Om Religionen*. Men der var jo blandt det 18de Aarhundredes Forfattere en, der stod som Medhjælper overfor Voltaire, og der i Storhed næsten er ham lig, hvis Værker fremdeles i langt højere Grad end hans peger ud over den Tidsalder, i hvilken de saa Lyset; ham er det, som paa mange Punkter beaaender Emigrantlitteraturen, og forsaavidt den nedstammer fra Rousseau og tildels fortsætter Rousseau, kan den siges at fortsætte det foregaaende Aarhundrede og Revolutionen. Til Rousseau viser i en overraskende Grad det begyndende 19de Aarhundredes store literære Bevægelser i alle Hovedlandene tilbage. Fra ham var allerede i det forrige Hundredeaar i Frankrig saa forskelligartede Aander som Saint-Pierre, Diderot og Robespierre udgaaede, i Tyskland saa fremragende Genier og Talenter som Herder, Kant, Fichte, Jacobi, Goethe, Schiller og Jean Paul; i den nu oprindende Tidsalder paavirker han bl. A. i Frankrig Chateaubriand, Fru de Staël og senere George Sand, i Tyskland Tieck, i England Byron. Medens Voltaire især virker paa Aanderne i Almindelighed, er Rousseau's Indflydelse aldeles overvejende paa de frembringende Talenter, paa Forfatterne. Skiftevis har efter deres Død hine to store Mænd paavirket Eftertiden, omtrent indtil vore Dage, da de begge er fortrængte af Diderot. Voltaire afgav ved forrige Aarhundredes Slutning Scepteret til Rousseau; et halvhundrede Aar efter kommer hans Navn paany til Ære i Frankrig, og i

enkelt af dette Lands mest fremragende Skribenter som Ernest Renan finder man nu den dobbelte Aandsretning forenet, noget af Rousseau's Aand sammensmeltet med noget af Voltaires. Men i Rousseau's Skrifter alene er det, at de store fra Udlandet kommende Strømninger, som ved Aarhundredets Begyndelse bryder ind over Frankrig, har deres Kildespring, og Rousseau er det, hvem det skyldes, at den Literatur, som af Franske frembragtes udenfor Landets Hovedstad eller Grænser, under al sin Modstand mod den Aand, af hvilken det uidskrænkede Kejserdømme udgik og bares oppe, bevarede et Forhold til det 18de Aarhundrede og havde oprindeligt franske Forudsætninger at støtte sig til.

I

Aaret 1800 bragte det første Digterværk, som bærer den nye Tidsalders poetiske Præg. Dets Omfang var lille, men dets Betydning stor og Indtrykket mægtigt. *Atala* vakte en Opsigt og gjorde en Lykke, som siden *Paul et Virginie* udkom ikke havde været nogen fransk Digting forundt. Det var en Novelle fra Nordamerikas Heder og vildsomme Skove, den havde en stærk, besynderlig Krydderduft af den uberørte Jordbund, paa hvilken Ideen til den var opstaaet; den havde en fremmed Naturs glødende Farver og en endnu heftigere Gløden i Lidenskabens Udtryk. Fortællingen gav et Billede af de vilde Indianeres Liv som Baggrund for Udmalingen af en tilbagetrængt, men netop derved overvældende og dræbende Elskovslidenskab. Det Hele fremhævet ved en Fernis af katolsk Religiositet.

Denne Historie om en ung kristen Indianerpiges Kærlighed og Død blev saa yndet, at dens Hovedpersoner snart efter paa kolorerede Træsnit bedækkede de franske Værtshuses Vægge, og at Voksdukker af dem solgtes ved Paris's Seine-Bolværker som man ellers der solgte Voksbilleder af Madonna og Kristus. Paa et af Forstadsteatrene optraadte Heltinden kostymeret som Vild med Hanefjer i Haaret, og Variétés-Teatret gav en Farce, i hvilken en Skoledreng og en Skolepige, som løb bort for at gifte sig sammen, kun snakkede om Krokodiller, Storke og Urskove i *Atala's* Stil. Der udkom en Parodi, betitlet *Ah, là, là!*, i hvilken Novellens lange pragtfulde Beskrivelse af Mississippiflodens Bredder var erstattet af en ligesaa udførlig og vidtløftig